

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система

***«Родюча, як земля, а робоча,
як бджола»***

До 170-річчя з дня народження
Олени Пчілки

Бібліографічна довідка

Славутич 2019

Ця бібліографічна довідка підготовлена відділом бібліотечно-бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно-інформаційного центру м. Славутича.

Видання присвячене відзначенню у 2019 році 170-річчя від дня народження Олени Пчілки – української письменниці, меценатки, перекладачки, етнографа, фольклористки, публіцистки, громадської діячки, члена-кореспондента Всеукраїнської академії наук.

Показчик містить біографію, публікації про твори письменниці, видання та статті про її життя і творчість, розробки уроків, позакласних заходів, сценаріїв, інтернет-ресурси про життя і творчість О. Пчілки.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

Укладачі:

Панова Л. І., Соловйова Л. О.,
Янченко О. О.

Комп'ютерний
набір:

Соловйова Л. О.

Відповідальна
за випуск:

Портная Н. В.

Олена Пчілка зуміла блискуче зіграти на театрі життя так багато ролей, що її долю й діяльність дуже важко вловити якимось одним визначенням.

В. Агєєва

Олена Пчілка (Ольга Петрівна Драгоманова, в одруженні – Косач) народилася 29 червня 1849 року в м. Гадячі на Полтавщині. Батько її, дрібний поміщик Петро Якимович Драгоманов, передова й освічена для свого часу людина, служив юристом при військовому міністерстві. Він мав і літературний хист – писав оповідання і вірші російською мовою. Стежив за сучасною літературою, виховував у гуманістичному дусі своїх дітей. Михайло Петрович Драгоманов (1841-1895), старший брат Ольги, став відомим вченим-істориком, літературним критиком, громадським діячем. Його вплив на становлення молодшої сестри як письменниці незаперечний.

1866 року Ольга закінчила зразковий пансіон шляхетних дівчат у Києві, де здобула ґрунтовні знання з літератури, оволоділа німецькою і французькою мовами. Ідеї, якими жила у той час громадськість Києва, захоплювали брата і сестру Драгоманових, їхнє найближче оточення. Серед знайомих Михайла Драгоманова був і Петро Антонович Косач, який згодом став чоловіком Ольги, батьком Лесі Українки, її братів і сестер. Вони одружилися 1868 року і незабаром виїхали до Новограда-Волинського (Звягеля), де після закінчення університету П. А. Косач одержав посаду голови з'їзду мирових посередників. 25 лютого 1871 року у Звягелі народилася друга дитина — донька Лариса (Леся Українка). 1879 р. Косачі переїхали до Луцька (Петра Антоновича переведено сюди на ту ж посаду), а 1880 р. – до села Колодяжного у Ковельському повіті.

На Волині Ольга Петрівна займається вивченням народної творчості – записує пісні, збирає орнаменти, починає творити сама. Її діяльність розпочалася наприкінці 1870-х років. Майже

п'ятдесят літ трудилася вона на ниві української культури і літератури, виступаючи як прозаїк, поет, драматург, перекладач, літературний критик, фольклорист, етнограф, видавець, редактор. А крім того — двоє синів і чотири доньки, красивих, розумних, талановитих, пішли у широкий світ з Косачівського дому. Мудрим і доброзичливим дороговказом, люблячим і строгим поведирем для своїх дітей була мати – Олена Пчілка.

Ольга Петрівна вчила своїх дітей малюванню (у неї самої був хист живописця), музиці, історії. Подружжя Косачів виховувало і навчало своїх дітей самотужки: Ользі Петрівні здавалось, що школа зруйнує її намагання виховати дітей «в українській мові». З гордістю і вдячністю Леся Українка називала свою матір найкращою, найрозумнішою, найталановитішою жінкою світового рівня. А Олена Пчілка пишалась по-материнськи своїми дітьми, турбувалась про кожного з них, з любов'ю розказувала про всіх.

Шестеро дітей вимагали багато уваги, материнських турбот. А потреба творити, незважаючи на всі клопоти і турботи, була непереборною. Домашні клопоти не перешкождали творчості. Насичене високими устремліннями життя було зразком для дітей, а його благотворний вплив на них безсумнівний. 1876 року у Києві було вперше надруковано дослідницьку працю Олени Пчілки «Украинский народный орнамент. Вишивки, ткани, писанки». До вивчення та збирання народної творчості її заохочували М. Лисенко, М. Старицький, брат М. Драгоманов. Олена Пчілка, у свою чергу, прищеплювала любов до народної творчості своїм дітям, вчила їх розумітись на фольклорі та етнографії, формувала змалку їх естетичні смаки.

1880-90-і роки були часом розквіту літературної творчості Олени Пчілки. Вона працює над перекладами і виданням творів М. В. Гоголя; пробує сили в драматургії: перша друкована п'єса-жарт на одну дію «Сужена – не огужена!». 1882 року в Києві виходить книжечка поетичних перекладів «Українським дітям». Разом з М. Старицьким готує і видає альманах «Рада», в якому

1883 року було опубліковано її поему «Козачка Олена». 1886 року в Києві виходить її збірка поезій «Думки-Мережанки». З початку 1880-х років регулярно друкується в журналі «Зоря». 1887 року видає підготовлений разом з Н. Кобринською за активної підтримки Івана Франка альманах «Перший вінок» (в альманасі були надруковані дві її поезії та оповідання «Товаришки»). Завдяки Олені Пчілці побачили світ «Співомовки» Степана Руданського. Значне місце в літературному доробку Олени Пчілки посідають переклади. Вона перекладає Льва Толстого, Лермонтова, Пушкіна, Кольцова, Гоголя, Фета, Тютчева, Надсона, Тургенева, авторів античної та західноєвропейської літератури: Сафо, Овідія, Лонгфелло, Свіфта, Діккенса, Гете, Шіл-лера, Гейне, Гюго, Доде, Словацького, Міцкевича, Андерсена, Мопассана та інших.

Як літературний критик Олена Пчілка виступала зі статтями про Ю. Словацького, Б. Грінченка, Л. Толстого, Є. Гребінку. Вона знайомить широкий загал з народною музикою, українською вертепною драмою, мистецтвом українських кобзарів, народними казками, українськими колядками.

Наприкінці 1890-х Петро Антонович дістав службову посаду у Києві, і родина переїхала туди на постійне проживання. Олена Пчілка вже доволі відома письменниця. Вона поринула у літературне життя столиці, брала активну участь у діяльності «Київського літературно-артистичного товариства». 1901 року це товариство відзначило 25-річчя літературної діяльності Олени Пчілки.

З 1905 року Олена Пчілка член редколегії, а з 1907 – редактор і видавець журналу «Рідний край». У журналі друкувалися Леся Українка, А. Кримський, Л. Яновська, Олександр Олесь, Н. Кибальчич, С. Васильченко, Грицько Григоренко. Тут дебютували Павло Тичина і Максим Рильський. Свої твори Олена Пчілка теж друкує у цьому журналі. З 1908 року почав виходити додаток до «Рідного краю» – журнал для

дітей «Молода Україна». Байки, казки, вірші, оповідання, що побачили світ у «Молодій Україні», становлять помітний внесок в українську дитячу літературу.

Після смерті Лесі Українки Олена Пчілка переїздить до Гадяча, туди ж переносить редакцію «Рідного краю» і «Молодої України». У 1917-19 роках редагує газету гадяцького земства, організовує аматорський дитячий театр, пише для нього п'єси.

1924 року Олену Пчілку запрошують на роботу в Академію Наук УРСР, і вона повертається до Києва. 1925 року її обрано членом-кореспондентом Академії Наук УРСР. В останні роки життя, коли почалися сталінські репресії проти української інтелігенції, Ольга Петрівна Косач також зазнала переслідувань.

4 жовтня 1930 року Олена Пчілка померла. Поховано її у Києві на Байковому кладовищі.

<https://onlyart.org.ua/biographies-poets-and-writers/pchilka-olena-biografiya/>

Твори

Пчілка О. Байки / О. Пчілка // Українська байка / Упоряд. та передм. Б. А. Деркача, В. Т. Косяченка. – К.: Дніпро, 1983. – С. 267-270.

Пчілка О. Збентежена вечеря: Різдвяна пригода // Укр. новелістика кінця XIX - початку XX ст.: Оповідання. Новели. Фрагментарні форми (ескізи, етюди, нариси, образки, поезії в прозі) / Упоряд. і прим. Є. Нахліка; Вступ. ст. І. Денисюка; Ред. Н. Калениченко. – К.: Наук. думка, 1989. – С. 66-79. – (Б-ка укр. літ. Дожовтн. укр. літ.).

Пчілка О. Твори // Веселка. Антологія укр. літератури для дітей в трьох томах. Т. 1: Твори дожовтневого періоду. Поезія. Для ст. шкіль. віку / Упоряд., літ.-критич. нариси Б. Й. Чайковського; Передм. д-ра філол. наук І. І. Пільгука. – К.: Веселка, 1984. – С. 301-314.

Про життя і творчість

Антипчук Н. Часопис для дітей «Молода Україна» Олени Пчілки / Н. Антипчук // Дивослово. – 2010. – № 6. – С. 39-43.

Білаш М. «Пчілка» означає трудівниця: До 170-річчя від дня народження Олени Пчілки / М. Білаш // Пенсійний кур'єр. – 2019. – 12 липня. – С. 11.

Диба А. І нарекла себе Оленою Пчілкою... / А. Диба // Літературна Україна. – 1999. – 24 червня. – С. 3.

Дрофань Л. Берегиня: Олена Пчілка / Л. Дрофань. – К.: Молодь, 2004. – 207 с.

Дрофань Л. «І правду й боротьбу благословити»: До 150-річчя від дня народження Олени Пчілки / Л. Дрофань // Дивослово. – 1999. – № 6. – С. 50-54.

Дрофань Л. «Олена Пчілка з нами і за нас» / Л. Дрофань // Літературна Україна. – 2013. – 11 липня. – С. 1,10-11.

Іскорко-Гнатенко В. Пчілка Олена / В. Іскорко-Гнатенко // Українська література у портретах і довідках: Давня література – література ХІХ ст.: Довідник. – К.: Либідь, 2000. – С. 259-261.

Камінчук О. Образний світ лірики Олени Пчілки / О. Камінчук // Українська мова і література в школі. – 1993. – № 10. – С. 56-57.

Кодлюк Я. П. Олена Пчілка / Я. П. Кодлюк, Г. С. Одинцова. // Сто двадцять розповідей про письменників: Довідник для вчителя початкових класів. – К.: Наш час, 2006. – С. 116-118.

Левченко Г. «Він так багато зробив і для мене особисто: коли б не він, все життя моє минуло б зовсім по-іншому...»: Михайло Драгоманов, Олена Пчілка і цінності роду Драгоманових / Г. Левченко // Дивослово. – 2019. – № 10. – С. 40-48.

Луговий Ол. Ольга Косачева (Олена Пчілка) / Ол. Луговий // Визначне жіноцтво України: Історичні життєписи. – К.: Дніпро, 1994. – С. 192-195.

Мойсеєва Г. Материна школа: Олена Пчілка / Г. Мойсеєва // Вісник Чорнобиля. – 2006. – 24 червня. – С. 7.

Новаківська Л. Подвижницька діяльність Олени Пчілки / Л. Новаківська // Пам'ять століть. – 1998. – № 3. – С. 35.

Одарченко П. Олена Пчілка / П. Одарченко // Українки в історії / За заг. ред. В. Борисенка. – К.: Либідь, 2004. – С. 176-181.

Оліфіренко. С. М. Пчілка Олена / С. М. Оліфіренко, В. В. Оліфіренко, Л. В. Оліфіренко // Універсальний літературний словник-довідник. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – С. 297-298.

Пепа В. Вогонь від іскри Прометея: Олена Пчілка / В. Пепа // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 37. – С. 4.

Погрібний А. Скорбна мати українського письменства: Олена Пчілка / А. Погрібний // Поклик дужого чину: статті, портрети, силуети, наближення, публіцистика / Вступне слово В. Дончика та П. Кононенка. – К.: ВЦ «Просвіта», 2009. – С. 525-527. – (Бібліотека Шевченківського комітету).

Пчілка Олена // Веселка. Антологія укр. літератури для дітей в трьох томах. Т. 1: Твори дожовтневого періоду. Поезія. Для ст. шкіл. віку / Упоряд., літ.-критич. нариси Б. Й. Чайковського; Передм. д-ра філол. наук І. І. Пільгука. – К.: Веселка, 1984. – С. 298-300.

Пчілка Олена // Провідники духовності в Україні: Довідник / За ред. І. Ф. Кураса. – К.: Вища шк., 2003. – С. 292-293.

Святовець В. З епістолярної спадщини Олени Пчілки / В. Святовець // Пам'ять століть. – 1997. – № 4. – С. 51.

Струганець Л. Олена Пчілка як мовна особистість / Л. Струганець // Дивослово. – 1995. – № 2. – С. 33-42.

Тищенко Ю. З моїх зустрічей: Спогади. Олена Пчілка / Ю. Тищенко // Пам'ять століть. – 1997. – № 6. – С. 87.

Третяченко Т. «Зостаюся з повагою. Олена Пчілка»: З листування письменниці / Т. Третяченко // Наука і культура. Україна: Щорічник. Випуск 24. – К.: Т-во «Знання». – 1990. – С. 250-259.

Хорунжий Ю. Олена Пчілка: Горда жіноча душа / Ю. Хорунжий // Шляхетні українки: Есеї-парсуни. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2004. – С. 5-22.

Шекет Ю. Діти та надія Олени Пчілки / Ю. Шекет // Жінка. – 2017. – № 5. – С. 5.

Інтернет-ресурси

Олена Пчілка [Електронний ресурс]. Вікіпедія: Вільна енцикл. – Електр. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0_%D0%9F%D1%87%D1%96%D0%BB%D0%BA%D0%B0. – Назва з екрану. – Дата останньої правки 02.06.2019. – (Дата звернення 1.07.2019).

Пчілка Олена – біографія [Електронний ресурс] // Українська поезія та література | © OnlyArt 2011-2018. – Електр. дані – Режим доступу: <https://onlyart.org.ua/biographies-poets-and-writers/pchilka-olena-biografiya/> – Назва з екрану. – (Дата звернення 1.07.2019).

Пчілка Олена – біографія [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – Електр. дані – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4177>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 1.07.2019).

Пчілка Олена – сторінки життя і творчість, вірші [Електронний ресурс] // Розвивайко. – Електр. дані – Режим доступу: <http://rozvyvajko.com.ua/virshi/virshi-oleny-pchilky/>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 1.07.2019).

Пчілка Олена – біографія [Електронний ресурс] // Український центр. – Електр. дані – Режим доступу: <http://www.ukrcenter.com/%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0/19029/%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D0%9F%D1%87%D1%96%D0%BB%D0%BA%D0%B0/%D0%91%D1%96%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F>. Назва з екрану. – (Дата звернення 1.07.2019).

Агеєва В. Як Олена Пчілка ввела моду на вишиванки і українську мову [Електронний ресурс] / Віра Агеєва, професорка Києво-Могилянської академії // . – Електр. дані – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-49007856>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 17.07.2019).

Зміст

Біографія О Пчілки.....	3
Твори.....	7
Про життя і творчість.....	7
Інтернет-ресурси.....	10